

Henrik Borg
0463595806

Henrik.borg@lund.se

Remiss byggnadsminnesförklaring Folkparkshuset samt park

Sammanfattning

Folkparksbyggnaden besitter stora kulturmiljövärden och arkitektoniska värden. Med hänsyn till kulturvärdena är det positivt att skydda miljön genom en byggnadsminnesförklaring som ett långsiktigt sätt att säkerställa dessa kulturvärden. Eventuella framtida planbestämmelser kan utformas för att överensstämma med intentionerna i byggnadsminnets skyddsbestämmelser. En eventuell byggnadsminnesförklaring sker i samråd med fastighetsägaren.

Konsekvenserna av en byggnadsminnesförklaring handlar om ett åtagande för fastighetsägaren att bevara byggnaden och miljön men det är även ett åtagande från Länsstyrelsen att bistå till bevarandet med råd eller i vissa fall bidrag.

Byggnadsminnets måste utformas med iakttagande av behoven av att kunna uppgradera tillgängligheten och ge möjligheten att uppföra kompletterande mindre bebyggelse öster och norr om Folkparksbyggnaden för att kunna utveckla verksamheten. Skyddsbestämmelserna för parken bör utformas så att parken kan utvecklas med lekplats, eventuella paviljonger och omhändertagande av regnvatten vid skyfall. Som stadsantikvarie gör jag bedömningen att om Länsstyrelsen väljer att i samråd med Lunds kommun byggnadsminnesförklara Folkparken med byggnad och park, ges en viktigt erkännande till Lunds 1900-talshistoria, Lund får Sveriges yngsta byggnadsminne och den modernistiska arkitekturen gestaltad på en plats med en drygt 100-årig historia av publik park, lyfts fram som en resurs i stadens identitet.

Konsekvenser

Konsekvenserna av en byggnadsminnesförklaring handlar om ett åtagande för fastighetsägaren att bevara byggnaden och miljön men det är även ett åtagande från Länsstyrelsen att bistå till bevarandet med råd eller i vissa fall bidrag. Länsstyrelsen administrerar en bidragsform som heter Kulturmiljöbidrag. Det bidraget kan ges till åtgärder som är kostsamma till följd av kulturvärdena, alltså de merkostnader som kan uppstå på grund av särskilda hänsyn måste tas i exempelvis detaljering eller materialval. Vid prioritering av dessa bidrag sätts byggnader som skyddas som byggnadsminnen främst.

Till förslaget om byggnadsminne som skickats på remiss finns även ett "PM - bilaga till beslut om byggnadsminnesförklaring av Folkparkshuset i Lund", det innehåller förtydliganden om att det går att underhålla och anpassa byggnaden efter samtida krav på

2019-03-01

funktionalitet. Enligt 3:e kap Kulturmiljölagen 14§ kan tillstånd till ändring av byggnadsminnen tillåtas om det finns särskilda skäl. De flesta frågor kan ofta lösas om särskild hänsyn till utformningen kan beaktas.

De föreslagna skyddsbestämmelserna med kommentar inom parantes:

1. Byggnaden med pergola får inte flyttas, rivas, byggas till eller på annat sätt ändras utvändigt.

(Kommentar, detta innebär att pergolan erkänns som en väsentlig del av byggnadens karaktär och ökar kraven på underhåll och varsamhet för denna. Ur kulturhistorisk synvinkel ingen konsekvens)

2. Ingrepp får inte göras i byggnadens stomme och planlösningen får inte ändras. Stommen får inte byggas för och dess ytskikt får inte ändras. Källarvåning undantas denna bestämmelse.

(Kommentar, jag tolkar de föreslagna skyddsbestämmelserna som förenliga med ny publik användning av byggnaden. Exempelvis behandlas behovet av tillgänglighetsanpassning och möjligheten till nya funktioner i PM:et under rubrikerna tillgänglighet och Förvaring. Ur kulturhistorisk synvinkel ingen konsekvens)

3. Ingrepp får inte göras i fast inredning och tekniska installationer. Ytskikt och färgsättning på fast inredning och tekniska installationer får inte ändras.

(Kommentar, tydliggjort i PM att det är möjligt att skifta: *"byta ut tekniska installationer som blivit föråldrade och som har en viktig och avgörande funktion för byggnadens drift är också något som är möjligt att genomföra. Om förnyelser behöver genomföras för de tekniska installationer som särskilt pekats ut i beslutet måste särskild anpassning tas till den befintliga utformningen"*. Ur kulturhistorisk synvinkel ingen konsekvens)

4. Byggnadsminnets skyddsområde får inte ytterligare bebyggas eller väsentligt ändras. Se avgränsning på karta i bilaga 1.

(Kommentar, här bör man tydliggöra att en viss utveckling ofta är nödvändig för att anpassa till nya funktioner, en möjlighet att kunna bygga till huvudbyggnaden och en möjlighet att bygga paviljonger för parkändamål är viktiga att framhålla för att ge en förutsättning för långsiktighet i miljön. Punkt 4 medför ur kulturhistorisk synvinkel en risk att en fortsatt utveckling av parkändamålet beskärs och att möjligheten att anpassa byggnaden för ny användning försvåras)

5. I parken får markbeläggning av smågatsten, tegelmurar och bänkar av betong inte tas bort, ändras eller byggas för.

(Kommentar, här bör man tydliggöra att en viss utveckling ofta är nödvändig för att anpassa till nya funktioner, en möjlighet att kunna ändra eller anpassa delar av markbeläggningen är viktigt att framhålla för att ge en förutsättning för långsiktighet i miljön. Punkt 5 medför ur

2019-03-01

kulturhistorisk synvinkel en mindre risk att en fortsatt utveckling av parkändamålet beskärs)

6. I parken får växtlighetens karaktär inte väsentligt ändras.

(Kommentar, här bör man tydliggöra att en viss utveckling ofta är nödvändig för att anpassa till nya funktioner, en möjlighet att kunna bygga till huvudbyggnaden och en möjlighet att bygga paviljonger för parkändamål är viktiga att framhålla för att ge en förutsättning för långsiktighet i miljön. Det kan dock tolkas som att ändringar kan göras om de inte är av väsentlig karaktär. Punkt 6 medför ur kulturhistorisk synvinkel en risk att en fortsatt utveckling av parkändamålet beskärs)

7. Byggnaden med pergola samt parken ska vårdas och underhållas så att dess kulturhistoriska värden inte minskar. Vård- och underhållsarbete av byggnad och pergola ska ske med material och metoder som är anpassade till byggnadens arkitektoniska gestaltning och befintliga byggnadsmaterial och utföranden.

(Kommentar, detta innebär att pergolan erkänns som en väsentlig del av byggnadens karaktär och ökar kraven på underhåll och varsamhet för denna. Ur kulturhistorisk synvinkel ingen konsekvens)

Beskrivning av Folkparken som eventuellt byggnadsminne

För närvarande genomgår byggnaden invändiga ändringar för att möjliggöra inflyttning av kulturskolan. Fram tills nu har byggnaden saknat användning bortsett från en mindre del som fungerat som fritidsgård. Det är nödvändigt att byggnaden kan ges en ny användning och det förutsätter att eventuella skyddsbestämmelser utarbetas på ett sådant sätt att det inte hindrar en publik användning av byggnaden. Som stadsantikvarie gör jag bedömningen att de ändringar som Lundafastigheter ser som nödvändiga kan kombineras med en varsamhet lämplig för ett byggnadsminne. Som exempel kan Eslövs medborgarhus nämnas som under 2000-talets början genomgick omfattande restaureringar och uppgradering av tillgänglighet och brandutrymning. Det finns en stor andel högklassig modernistisk bebyggelse i Lund, under senare år har flera av dessa varit föremål för fråga väckt om Byggnadsminne (Stadshallen, Landsarkivet och Folkparken) genom att skydda en av dessa som byggnadsminne skulle denna bebyggelse ges en positiv bekräftelse och tydliggöra kulturarvens mångfacetterade sammansättning samt förhoppningsvis ge Lundaborna en viss känsla av stolthet. För att slå vakt om Folkparksbyggnadens kulturhistoriska värden bör man även se den i sin miljö, Folkparken. Skyddsbestämmelserna för parken bör utformas så att parken kan utvecklas.

Bakgrund

Folkparken med byggnad behandlas i Bevaringsprogram Lund utanför vallarna del II. Arkitekten Malena Larsvall har skrivit om den

2019-03-01

och Jesper Carlsson byggnadsantikvarie på Tyréns har genomfört en antikvarisk förundersökning på uppdrag av Stadsbyggnadskontoret i Lund.

Folkparksbyggnaden är rödmarkerad i Bevaringsprogrammet, d v s "kulturhistoriskt värdefull" och parkmiljön är grönmarkerad d v s "Gårdsrum eller plantering av kulturhistoriskt och/eller miljömässigt värde". Parken invigdes 1895 och en grönskande anläggning utgjorde en värdefull rekreativ miljö för de trångbodda arbetarna som frekventerade den. I Bevaringsprogrammet skrivs att 400 träd och 5000 buskar skulle planteras inför invigningen och 1913 beskrivs att parken innehåller 50 bersåer med bord och bänkar. Parken såldes till Riksbyggen 1958 och en plan för byggande av bostäder gjordes men kommunen köpte 1963 för att behålla en publik användning. 1976 invigdes den nya byggnaden. Den stängdes 1991 p g a bristande lönsamhet men öppnades för uthyrningsverksamhet 1995. Den senaste funktionen i byggnaden har varit fritidsgårdsverksamhet i en del av byggnaden. De äldre folkparksbyggnaderna har rivits under 1970-talet. Den byggnad som finns idag är uppförd 1975-76 efter ritningar av Bengt Edman. Edman kallas ibland tillsammans med Klas Anselm och Bernt Nyberg för "de tre i Lund". Edman har arbetat med robusta material som tegel, trä och betong, något som präglar även Folkparksbyggnaden. En inspirationskälla var Sigurd Lewerentz. Edman är känd för sin s k brutalistiska arkitektur och står bakom exempelvis Villa Göth i Uppsala och i Lund även Sparta och Vildanden. Bengt Edman ritade många projekt i Lund: Villa Sellman, Villa Hägerstrand, Personalbostäder: Möllevången, Landstingsbostäder i Lund, Personalbostäder: kv Skånelagen, Landstingsbostäder i Lund, Vildanden studentbostäder (Kasper Sahlinpris 1968), Villa Nevander, Studentområdet Sparta, Folkparken och Folkparksbyggnaden. Han var också verksam vid LTH och KTH under 1970- och 80-talen. De arkitektoniska kvalitéerna i Folkparken är uppmärksammade av många lundabor och arkitekturintresserade även i andra länder.

Kulturhistoriska värden

Folkparken med de höga träden i öster och söder och de stora gräsytorerna i centrum och norr är betydelsefulla grönytor. Parkens historiska dimension berättar om arbetarrörelsens utveckling i Lund, en historia som ofta är nedtonad till förmån för den i Lund mer uttalade berättelsen kring det akademiska livet. Folkparksbyggnaden var troligen en betydelsefull kraft i utvecklingen av det moderna samhället, dess fysiska miljöer är en vittnesbörd om detta. Edmans Folkparksbyggnad är väl bibehållen och en mycket stark representant för sin tid och full av arkitektoniska finesser så som ljuslanterniner, öppna spisar och fasadtegelytor inomhus. Byggnaden är en viktig representant för den modernistiska tegelarkitekturen som präglat en stor del av Lunds publika och privata byggande under efterkrigstiden. De bärande karaktärerna är den stora publika delen med scen och åskådargradänger, den mindre lokalen i öster, idag använd som

2019-03-01

fritidsgård, den långa pergolan som knyter parkens grönska med de låga byggnaderna.

Folkparksbyggnaden projekterades och byggdes vid en tid då folkrörelsen genomgick en förändring liksom hur människorna valde att tillbringa sin fritid. En mängd folkparker lades ned vid den denna tid runt om i landet. I Lund valde man efter många diskussioner att satsa på en ny folkparksbyggnad och de befintliga byggnaderna revs.

De kulturhistoriska värdena i Folkparksbyggnaden består av arkitekturhistoriska värden knutna till brutalismen och upphovsmannen Bengt Edman, dokumentvärden i form av folkrörelsemiljöns förändring och fysiska uttryck på 1970-talet, den välbevarade byggnaden med dess regionalt och tidsmässigt präglade byggnadsmaterial, estiska och upplevelsemässiga värden som byggnaden erbjuder i form av en omsorgsfullt gestaltad miljö, byggnadens publika funktion i en stadsdel som i övrigt präglas av bostads- och verksamhetsmiljöer.

Ny användning

Det är en utmaning att hitta en ny användning för Folkparksbyggnaden som inte kräver ändringar som påverkar det kulturhistoriska värdet. Att bygga om Folkparksbyggnaden till exempelvis bostäder medför stora förändringar av de befintliga kulturvärdena och kan svårligen kombineras med en önskan om att bevara byggnadens kvalitéer och karaktär. Att behålla en publik användning är att föredra med tanke på kulturvärdena.

Eventuella skyddsbestämmelser bör utformas med tanke på att kompletteringar och ändringar av byggnaden ska kunna genomföras. Exempelvis måste tillgängligheten ses över. Det bör också diskuteras om möjligheter att uppföra mindre komplementbebyggelse och tillägg öster om byggnaden eller norr om. Stadsbyggnadskontoret gör bedömningen att de ändringar som Lundafastigheter ser som nödvändiga kan kombineras med en varsamhet lämplig för ett byggnadsminne.

Henrik Borg, Stadsantikvarie

Källor:

Jesper Carlsson: <http://www.folkparkenilund.se/?p=2783>

Malena Larsvall: <http://www.folkparkenilund.se/wp-content/uploads/2012/11/Edmanupp-3.pdf>

Otto Ryding:

[http://bevaringsprogram.lund.se/wiki/bevaringsprogram/index.php/Folkets park - Papegojelyckan 11](http://bevaringsprogram.lund.se/wiki/bevaringsprogram/index.php/Folkets_park_-_Papegojelyckan_11)

2019-03-01

